

Handläggare: Anna-Karin Ericson
Telefon: 508 31 569

Till
Kulturnämnden

KuN 2012-09-27
Nr 6

Remissvar rörande samråd om Den gröna promenadstaden – strategi för utveckling av Stockholms parker och natur

Förslag till beslut

Kulturförvaltningen föreslår att Kulturnämnden beslutar att:

1. Remissvaret godkänns och överlämnas till Stadsbyggnadskontoret.

Sammanfattning

Den gröna promenadstaden är ett tematiskt tillägg till Stockholms översiktsplan Promenadstaden. Dokumentet innehåller övergripande mål, strategier och vägledning för planering, utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur. Till *Den gröna promenadstaden* ska Stockholms parkprogram kopplas.

Sammantaget anser förvaltningen att *Den gröna promenadstaden* är ett ambitiöst dokument som tillsammans med andra strategier kan verka mycket positivt i staden. Det är även positivt att dialog och medverkan från Stockholmarna lyfts fram som en nyckelfråga. Förvaltningen vill understryka betydelsen av att goda kunskapsunderlag tas fram så att varje förändring kan värderas i förhållande till helheten. Det är viktigt att se tidsdjup i framtidsvisioner och betrakta stadsbyggnadshistoria som en helhet av bebyggelse, kulturlandskap och grönytor i ett sammanhang. En vägledning för stadens kulturhistoriska infrastruktur är önskvärd. Utvecklingen av gröna samband bör göras nyanserat så att inte dessa bidrar till en barriäreffekt. Förvaltningen ställer sig frågande till begreppet ”stadspark” i ytterstaden och menar att varje tyngdpunkt måste analyseras separat för att se vilket behov som bäst överensstämmer med den befintliga strukturen. En intern samverkan av skötselfrågorna i staden behöver utvecklas och förvaltningen menar att stadsdelsförvaltningarnas ansvar för skötseln av natur- och kulturreserveraten samt fornlämningar måste förtydligas och samordnas bättre. Förvaltningen anser vidare att behov av miljöbedömning enligt miljöbalken inte föreligger från ett kulturhistoriskt perspektiv.

Berit Svedberg
Kulturdirektör

Ann-Charlotte Backlund
Stadsantikvarie

Underlag för beslut

Inbjudan till samråd om Den gröna promenadstaden – En strategi för utveckling av Stockholms parker och natur, Samrådsunderlag juni 2012. Samrådsunderlaget kan läsas i sin helhet på www.stockholm.se/gronapromenadstaden

UTLÅTANDE

Remissen

Ärendet har remitterats till Kulturförvaltningen från Stadsbyggnadskontoret för svar senast den 19 oktober. Omedelbar justering.

Ärendets beredning

Ärendet har handlagts av Stockholms stadsmuseums kulturmiljöenhet.

Bakgrund och syfte

Den gröna promenadstaden är ett tematiskt tillägg till Stockholms översiktsplan Promenadstaden. Samrådsunderlaget har tagits fram av en arbetsgrupp med representanter från stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret och exploateringskontoret. Stadsmuseet har ingått i en referensgrupp och där lyft de kulturhistoriska aspekterna. Dokumentet innehåller övergripande mål, strategier och vägledning för planering, utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur. Till *Den gröna promenadstaden* ska Stockholms parkprogram kopplas. Parkprogrammet, som är under utarbetande, ska bli en handledning och fördjupning inom olika områden.

Samrådet om *Den gröna promenadstaden* är samtidigt ett samråd om behovsbedömning enligt 6§ MKB-förordningen. Stadsbyggnadskontorets slutsats är att behov av miljöbedömning enligt miljöbalken inte föreligger då tilläggets vägledning för framtida beslut inte handlar om att ange förutsättningar för sådana åtgärder som kan medföra betydande miljöpåverkan.

Den stora befolkningstillväxten i Stockholm innebär ett kraftigt ökat bostadsbyggande. Grönområden kommer att tas i anspråk för nya bostäder, arbetsplatser, service och infrastruktur. Stadsbyggnadskontoret menar att parkerna och grönområden utgör en nyckelfaktor i den stora förändringen som väntar Stockholm de närmaste åren. Man menar även att staden behöver utveckla sina processer och verktyg för planering, investering, projektering och skötsel. *Den Gröna promenadstaden* ska ses som ett led i detta arbete.

De mål och strategier som lyfts fram i dokumentet är följande:

- ”Stockholms gröna karaktär – Stockholmslandskapets karaktärsdrag och Stockholms gröna kulturvärden ska förvaltas. Staden ska berikas med nya parker av hög klass.”
- ”Stockholmarnas gröna vardagsrum – Stockholmarna ska ha god tillgång till parker och naturområden som bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv och möter den växande befolkningens behov.”
- ”Stockholms ekologiska infrastruktur – Stockholm ska värna ett rikt växt- och djurliv och vidareutveckla en hållbar grönstruktur som bidrar till stadens klimatanpassning och andra ekosystemtjänster.”
- ”Stadens verktyg och processer – Staden ska utveckla sin organisation, sina processer och sina verktyg för planering, utveckling och skötsel av parker och natur. Formerna för samverkan inom staden och med stadens invånare ska utvecklas.”

För varje mål och strategi finns en vägledning med mer ingående beskrivningar.

Förvaltningens synpunkter

Stockholms gröna karaktär

Förvaltningen ser mycket positivt på den höga ambitionsnivån som kommer till uttryck i *Den gröna promenadstaden* och håller helt med om att grönskan och vattnet är avgörande för Stockholms identitet och attraktivitet. Förvaltningen ser det som betydelsefullt att bevara Stockholms gröna särart med den övergripande strukturen med stora, sammanhängande grönområden som sträcker sig från ytterstaden in i stadens centrala delar, kompletterat med stadsparker och gröna inslag i gatumiljöer och torgbildningar. Det är därför positivt att *Den gröna promenadstaden* betonar att utgångspunkten vid alla förändringar ska vara att ta tillvara landskapets karaktärsdrag och stadens gröna kulturvärden.

Grunden för Stockholms grönstruktur utgörs av naturlandskapet och utifrån naturens förutsättningar har dagens parker och grönområden utvecklats tillsammans med den byggda staden. Uttrycket för det grönas roll i staden har varierat genom tiderna. Från de äldre odlingslandskapen, medeltidens kål- och örträdgårdar, stormaktstidens barockträdgårdar och malmgårdar, 1700-talets romantiska parker, industrialismens bergsparker och trädplanterade gaturum, kyrkogårdar och begravningsplatser från olika tider, sekelskiftets koloniträdgårdar, den modernistiska tidens respekt för naturmark och inhemsk vegetation till dagens moderna stadsparker och pocketparker. Tillsammans utgör dessa olika uttryck vårt gröna kulturarv. Denna rika historia och utvecklingen av Stockholms grönstruktur berörs endast översiktligt i *Den gröna promenadstaden*, men utgör en omistlig kunskap för planering, utveckling och skötsel. Förvaltningen vill därför understryka vikten av att en fördjupad historisk beskrivning av framväxten av stadens gröna årsringar görs i det kommande parkprogrammet och i översynen av byggnadsordningen.

Den s.k. Stockholmsskolan beskrivs däremot närmre. Stockholmsskolan rubriceras den stil och de idéer som låg till grund för parkplaneringen i Stockholm under efterkrigstiden. I bräschen för Stockholmsskolan gick Stockholms parkförvaltning med tongivande personer som Holger Blom och Eric Glemme. Stockholmsskolan bygger på idén om ett sammanhängande parknät i staden med utgångspunkt i målarlandskapets natur och tanken om parken som offentligt rum för samvaro, lek, motion, kultur och rekreation samt respekt för stadens äldre kulturhistoria där fornlämningar fick ta plats i det gröna. Stockholmsskolan präglar fortfarande stadens gröna rum och genom att beskriva denna del i stadens parkhistoria ska man förstå det som att det är detta förhållningssätt och den tradition som staden vill bygga vidare på. Förvaltningen är positiv till denna hållning då den borgar för ett tillvaratagande av landskapets karaktärsdrag och respekt för de gröna kulturvärdena samt betonar den demokratiska aspekten av parker och grönområden som offentliga rum tillgängliga för alla.

Förvaltningen vänder sig till viss del mot den bild som ges av modernismens stadsplanering avseende grönytorna i ytterstaden såsom svårorienterade, otrygga, övergivna och tråkiga. Planeringen byggde på funktionsindelning och gröna parkstråk som sammanbindande funktion, ofta med inslag av lekparker. Många gånger finns i dessa grönstråk och mellanrum bevarad äldre bebyggelse och fornlämningar som ger en historisk koppling bakåt i tiden. Förvaltningen ser att det i dessa områden förvisso finns utvecklingsmöjligheter, men menar att även denna del av vår stadsbyggnadshistoria bör vara en utgångspunkt i tillvaratagandet av Stockholms gröna karaktär och förvaltandet av de gröna kulturvärdena.

Man nämner att en del av ytterstadens gröna miljöer kan upplevas som barriärer eller otrygga baksidor. I dessa områden vill man utveckla s.k. ”stockholmsstråk” som är gröna samband där t.ex. naturen ska förädlas och fyllas med aktiviteter. Här krävs försiktighet så att inte nya barriärer byggs in och förvaltningen menar att det är av stor vikt att engagera stockholmarna och i dialog lyssna in hur de boende upplever och vill utveckla sin gröna närmiljö. Även i översiktsplanen pekar man på att samband mellan ytterstadens stadsdelar ska skapas, ofta i form av ny bebyggelse och infrastruktur. Dessa samband kommer att förläggas i ytterstadens gröna kilar och kan, fel utformade, skapa nya barriärer.

I de i översiktsplanen utpekade tyngdpunkterna i ytterstaden föreslår man i Den gröna promenadstaden att nya s.k. ”stadsparker” ska utvecklas, eftersom man här menar att det saknas ordnade parker. Betyder detta att de grönytor som finns ska byggas och ersättas med en ”stadspark”? Förvaltningen hade gärna sett en nyansering av detta förhållningssätt. Tyngdpunkterna skiljer sig åt och de är inte fler än att en strategi för var och en hade kunnat beskrivas. I t.ex. Vällingby känns en ”stadspark” främmande och här ingår även den befintliga grönstrukturen i riksintresset.

Stockholmarnas gröna vardagsrum

Förvaltningen ser positivt på att stadens gröna offentliga rum beskrivs som Stockholmarnas gröna vardagsrum och vill understryka vikten av att den offentliga tillgängligheten värnas. En god park- och naturtillgång är väsentlig och vikten av en intensiv skötsel en utgångspunkt för att grönytor ska vara attraktiva mötesplatser. Förvaltningen vill här framhålla att omsorgen även bör gälla de gröna mellanrummen, ofta bestående av naturmark. Här kan god skötsel förhindra att de upplevs som överblivna och otrygga och istället bli en tillgång i närmiljön. Naturmarken utgör en tillgång i sig och en ”förädling” är inte alltid nödvändig. I dokumentet används genomgående parkbegreppet i betydligt högre utsträckning än naturmark, men förvaltningen menar att även den ofta medvetet lämnade naturmarken utgör ett minst lika viktigt grönt vardagsrum för stockholmarna. Förvaltningen vill även lyfta fram kyrkogårdar och begravningsplatser som en del av staden offentliga gröna rum, då dessa saknas helt i dokumentet.

Stockholms ekologiska infrastruktur

Förvaltningen håller helt med om att det är viktigt att Stockholms ekologiska infrastruktur upprätthålls och vidareutvecklas till en hållbar grönstruktur som bidrar till stadens klimatanpassning och andra ekosystemtjänster. En hållbar grönstruktur bör även bygga på att befintliga kvaliteter utvecklas och värnas.

Stadens verktyg och processer

Förvaltningen vill understryka betydelsen av att goda underlag tas fram så att varje förändring kan värderas i förhållande till helheten. Det är viktigt att se tidsdjup i framtidsvisioner och betrakta stadsbyggnadshistoria som en helhet av bebyggelse, kulturlandskap och grönytor i ett sammanhang. Detta är synnerligen angeläget i och med den kommande expansionen av Stockholm som kommer att innebära att grönområden och parkmark tas i anspråk för ny bebyggelse och infrastruktur.

Förvaltningen ser mycket positivt på att parkprogrammet ska uppdateras och som nämnts tidigare behövs här en fördjupad historisk beskrivning av stadens gröna kulturarv. Stadsdelsområdenas parkplaner ska också uppdateras och ges en mer framträdande roll i planeringsprocessen. I dessa är det viktigt att t.ex. skötsel av fornlämningar och andra kulturhistoriskt värdefulla inslag beskrivs på ett adekvat sätt. Förvaltningen kan bidra med expertkunskap i detta arbete.

Stadsmuseet arbetar med en metod för kulturhistorisk värdering av parker och grönområden, vilket också nämns i dokumentet. Förhoppningen är att denna metod ska bidra till att kulturhistoriskt värdefulla grönområden kan respekteras i planeringen och ligga till grund för analyser i samband med upprustning av parker och grönområden. Metoden utvecklas nu med etnologiska studier som belyser betydelsen av en plats för de människor som på ett eller annat sätt har ett förhållande till denna.

Förvaltningen hade gärna sett en vägledning som behandlar Stockholms kulturhistoriska infrastruktur. Den natur som vi ser idag i Stockholm har påverkats av människan nästan ända sedan landhöjningen när inlandsisen drog sig tillbaka. Det historiska landskapet är i många delar fortfarande avläsbart och en djupare kunskap om detta kan bidra till en ökad förståelse både i planeringen och för allmänheten. Det är viktigt att kunna se sammanhangen i kulturlandskapet. De fornlämningar som finns kvar i landskapet och de kulturhistoriska lämningar som återstår måste vårdas och tydliggöras. För den ekologiska infrastrukturen finns ett rikt underlag och på samma sätt behövs förbättrade underlag som beskriver stadens kulturhistoriska infrastruktur.

I dokumentet framhålls att stadens fördelningsnyckel för stadsmiljö, som reglerar hur medel för skötsel fördelas över staden, kontinuerligt ska ses över. Här vill förvaltningen framhålla att skötseln av fornlämningar som ofta ligger i naturmark bör ingå som en del i fördelningsnyckeln. En intern samverkan av skötselfrågorna i staden behöver utvecklas och stadsdelsförvaltningarnas ansvar för skötseln av natur- och kulturresevatnen samt fornlämningar behöver förtydligas. Förvaltningen bidrar gärna med kunskapsutveckling kring skötsel av dessa.

Sammantaget anser förvaltningen att *Den gröna promenadstaden* är ett ambitiöst dokument som tillsammans med andra strategier kan verka mycket positivt i staden. Förvaltningen är även positiv till att dialog och medverkan från Stockholmare lyfts fram som en nyckelfråga. Förvaltningen anser vidare att behov av miljöbedömning enligt miljöbalken inte föreligger ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Detta bör istället prövas i samband med program eller detaljplaner.